

INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

SINTO – mi lesz veled?

A lengyeleknek a SINTO ugyanazt jelenti, mint számunkra az OSZIR, nevezetesen a szakmai információ országos rendszerét – az „ígéret földje” formájában. Csakhogy az „ígéret földje” nem valami egyszeri csoda által következik be, hanem a feléje történő fokozatos és szisztematikus közelítéssel. A baj azonban az, hogy az 1978. március 6-án elfogadott SINTO-konceptió eddig nem nagyon tűnt ki az általa megálmodott „ígéret földje” iránti mozgás ösztönzésével és elősegítésével. Sőt, a jelenlegi lengyelországi válság körülményei közepette egyre nyilvánvalóbbá vált az is, hogy a király tulajdonképpen meztelen, azaz a koncepció készítői és jóváhagyói annak idején egyszerűen megfellebbeztek a célhoz vezető utak kijelöléséről és – természetesen – az utak abszolválásához szükséges eszközök előteremtésének megtervezéséről, megfelelő időben való garantálásáról is.

Pedig a SINTO-konceptió már önmaga sem a legnagyobb „sokat akar a szarka, de nem bírja a farka”-képződmény a koncepciók sorában. Volt nála légbőlkapotabb is. . . Ám a továbbiakban kövessük annak a vitaindító cikknek a gondolatmenetét, amely az *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji (APID)* 1981. évi első számában abból az alkalomból jelent meg, hogy a lengyel tudományos, műszaki és gazdasági információk szolgálat tavaly ünnepelte meg fennállásának harmincadik, az APID pedig negyedszázados évfordulóját. A várható vita tervezett célja: a reális jövő érdekében szakítani kell a múlt légváraival és – a gyereket nevének nevezve – szélhámosaival.

A harmincadik évforduló – indítja cikkünk mondani-alóját – konkrétan a *Tudományos–Műszaki Dokumentációs Főintézet (Główny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej)* megalakulásának az évfordulója. (Belőle fejlődött ki előbb a *Központi Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Intézet*, a *CIINTE*, majd a mostani *Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Központ*, a *CENTRUM INTE*.)

S ha már valaminek intézete van, előbb-utóbb „tolvajnyelve” is közhasználatúvá válik: az 50-es években terjedt el a „tudományos–műszaki információ”, a 60-asokban pedig a „tudományos, műszaki és gazdasági információ” kifejezés. Sajnos, e kifejezéseket idővel helytelenül, nevezetesen olyatén módon kezdték használni, hogy az általuk jelölt tevékenységet szükségképpen le kell választani a Lengyelországban régóta meghonosodott könyvtári tevékenységről. És mint ilyenkor

lenni szokott: megindultak a csetepaték, a kompetencia-harcok, az érdekeltségi helyezkedések. A szaktájékoztatók a könyvtárosok szemére a passzivitást vetették, a könyvtárosok pedig hozzá nem értéssel vádolták a szaktájékoztatókat.

A 60-as évek közepén „új fiúk”, a számítógépesek jelentek meg a küzdőtéren. Nagyon „okosak” voltak: a szaktájékoztatókat és a könyvtárosokat egyaránt fölényesen oktatták ki arról, hogy fogalmuk sincs, mi a korszerű információ. Ezek voltak Lengyelországban az „informatikai eufória” évei. Szinte a ruhájuk ujjából rázták ki bővítoles, agyon-számítógépezett és adatbankos információk koncepciójukat, a *Światowid*-ot, ami magyar fordításban kb. világ-látást jelent.

A kiváló „bekötésekkel” rendelkező számítógépesek, akiket – divat volt ez – a sajtó is igen hangosan támogatott, már-már elérték, hogy a *Światowid* megkapja az állami információk politika rangját. A szaktájékoztatóknak és a könyvtárosoknak, most már nagyjából egymással egyetértve, szerencsére sikerült kimutatniuk, hogy a *Światowid* olyan irreális, annyira blöff, aminek megvalósításához az államnak, amelynek azokban az években pedig semmi sem volt „túlságosan drága”, egyszerűen nincs elegendő pénze.

Ezt követően került napirendre a SINTO-konceptió kimunkálása, mégpedig az Államtanács 1974. évi 3. sz. döntése értelmében. Ám a *Światowid* ezután sem múlt ki egészen, mivel az iménti döntésben benne foglaltatik az is, hogy a SINTO kimunkálása közben tekintettel kell lenni a *Światowid* „alapvető eredményeire”. Jórészt erre vezethető vissza, hogy a SINTO is nagyjából-egészéből XXI. századi koncepció lett, s nem nagyon alterálja sem a lengyel valóság, sem pedig az e valóságból a jövőbe vezető utak kérdése.

Félreértésnek azonban nem szabad esnie: a SINTO mind a szakmai hozzáértést tekintve, mind pedig célkitűzését nézve („a tudományos, műszaki és szervezési információ jusson el minden faluba és településre, minden iskolába és munkahelyre”) jó koncepció, csak éppen a következő „hétköznapi” kérdések hagyják hidegen:

- a könyvtárak és az információk munkahelyek elhelyezése ezerszámra megoldatlan: nincsenek megfelelő olvasótermek és raktáraik;
- a legtöbb helyi intézményben se leolvasó, se sokszorosító, se távközlési berendezések nincsenek, s ahol

vannak is, megoldatlan a karbantartásuk, a pótalkatrészekkel és az üzemeltetésükhöz szükséges anyagokkal való ellátásuk;

- a helyi intézményekben kevés a munkatárs, a meglévők nagyrészt szakképzetlenek, s ezen felül jogállásuk is rendezetlen, aminek következtében hatalmas a fluktuáció;
- nincs rend és elvszerűség a külföldi irodalom, főként a nyugati folyóiratok beszerzése terén;
- a fordítószolgálatok működését szüklátókorú jogszabályok kötik gúzsba.

Így hát a rendszer alig több, mint álom. A magasabb szintekről szétsugárzott – részint átfedő, részint viszont „foghíjas” – szolgáltatások a „vakvilágba” hullanak, hacsak a viszonylag kevés igazán hozzáértő és elkötelezett szaktájékoztató és könyvtáros a szó szoros értelmében vett hősiességgel és leleményességgel valahogy „nem kapja el” és hasznosítja őket saját fogyasztói, a vállalati, intézeti, felsőoktatási szakemberek javára.

Az olvasó–használó érdekében kitalált, de mindmáig rendkívül egyenlőtlenül kifejlesztett felsőbb intézményrendszer működése esetenként meglehetősen öncélú, alig van tekintettel a tényleges fogyasztók szükségleteire és lehetőségeire. S mindez a „jövő megalapozása” jelszavával folyik, nem egyszer oly módon, hogy a SINTO egyes koncepcionális előírásait egymástól függetlenül hajtják végre. Így eshetett meg pl., hogy anélkül szüntettek meg számos kis szakkönyvtárat és helyi információs helyet, hogy gondoskodtak volna volt használóik magasabb szintű információellátásáról.

Még azokban az ágazatokban is, ahol komolyabban ambicionálják az intézményrendszer kiteljesítését, nem a SINTO-elképzelés szerint haladnak a dolgok, hanem „ahogy lehet”, azaz nem új intézmények „gründolásával”, hanem a meglévőknek valamely funkcióra való alkalmassá tételével.

És továbbra is – még hosszú ideig – ez lesz a reálisan járható út. A Centrum INTÉ-nek mint a SINTO gesztorának is ideje lenne leszállnia a „festett egekből”,

felhagynia azzal a gőgös szemlélettel, hogy ha a gyakorlatban valami nem megy, annál rosszabb a gyakorlatnak, s ehelyett belátnia: a lengyel szakirodalmi tájékoztatás jövője mindenekelőtt a meglévő könyvtárak és információs munkahelyek ezreinek a sorsával van összekapcsolva. Elsősorban ezeket az intézményeket kell segítenie abban, hogy hozzájussanak az eredményes működés minimális feltételeihez. Ennek, másként nem is lehet, áttételekkel kell ugyan megtörténnie, ám feltétlenül meg kell történnie.

Elérendő célként – mi sem természetesebb – hadd lebegjen továbbra is a SINTO a szemek előtt, ám a hozzá vezető utaknak a jelenlegi gyakorlat megjavításából és korszerűsítéséből kell szervesen kiágazniuk. Ha ez továbbra sem lenne így, akkor a SINTO nemcsak „festett egek” marad, hanem egyszersmind demoralizálni is fog.

E kritika annak ellenére igaz, hogy a SINTO égisze alatt időközben fontos eredményeket is sikerült elérni. Ilyen pl. a *Wroclawi Műegyetem (Politechnika Wroclawska)* szelektív információterjesztő rendszere, az orvosi információellátás automatizált rendszere az *Orvostudományi Főkönyvtárban (Główna Biblioteka Lekarska)*, több automatizált szakági rendszer, a vezető káderek megfelelő kiképzése és továbbképzése, a publikációs tevékenység, a nemzetközi kapcsolatok kiépítése. Mindazonáltal ezeknek az eredményeknek eléréséhez nem kellett volna sem olyan magas, sem olyan drága ló, mint amilyen a lengyel szakirodalmi tájékoztatás eddig lovagolt.

/SABINIEWICZ, S.: *Któredy dalej polska inte? = Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 26. köt. 1. sz. 1981. p. 3–6./

(Futala Tibor)

